THE RIGHTS FORUM

FACT-FINDING MISSIE GAZA
CONCLUSIES EN BEVINDINGEN

oktober 2011

I. INTRODUCTIE

Van 3 tot 7 oktober 2011 bezocht een delegatie van stichting The Rights Forum de bezette Gazastrook. Het doel van de reis was het vaststellen van feiten en omstandigheden die ernstig inbreuk maken op de mensenrechten van de Gazanen, die schade toebrengen aan de humanitaire situatie en de economie in Gaza en die de vooruitzichten op een duurzame vrede tussen Israël en de Palestijnen bedreigen.

The Rights Forum bezocht Gaza als onafhankelijke delegatie. Het bezoek werd gefaciliteerd door de VN-organisaties UNRWA en OCHA en de Palestijnse mensenrechtenorganisatie al-Mezan.

Namens het bestuur namen voorzitter Dries van Agt en Jules Hosman aan de fact-finding missie deel. De leden van de Raad van Advies die deelnamen zijn de voormalige bewindslieden Laurens Jan Brinkhorst, Jan Pronk en Bert de Vries, alsmede de hoogleraren internationaal recht Marcel Brus en Liesbeth Zegveld. Verder nam Martin Siepermann deel, directeur van The Rights Forum.

II. GESPREKKEN

In de Gazastrook heeft de delegatie gesproken met hooggeplaatste functionarissen van de VN-organisaties UNRWA, OCHA, OHCHR en UNDP, deskundigen van mensenrechten- en ontwikkelingsorganisaties, academici en vertegenwoordigers van de private sector.

De delegatie bracht veldbezoeken aan diverse plaatsen in de Gazastrook, waaronder Rafah, Khan Younis, de vluchtelingenkampen al-Shati en Jabalya, het noorden dat aan Israël grenst en de voormalige Israëlische nederzetting Neve Dkalim, ontmanteld in 2005.

Bovendien voerde de delegatie een aantal politieke gesprekken, onder meer met Ismail Haniyeh, premier van de Hamas-regering in de Gazastrook. In het al-Shifa ziekenhuis werd de delegatie ontvangen door Dr. Basem Na'im, minister van Gezondheid. Verder sprak zij met Osama al-Farra, gouverneur van Khan Younis en een leider van Fatah.

Na het bezoek aan Gaza heeft de delegatie in Cairo gesproken met Nabil Elaraby, Secretaris-Generaal van de Arabische Liga, plaatsvervangend minister van Buitenlandse Zaken Bahaa Desouky en presidentskandidaat Amr Moussa. Tot slot bracht de delegatie een bezoek aan Susan Blankhart, ambassadeur voor Nederland in Egypte.

III. CONCLUSIES

Op basis van eigen waarneming en de gesprekken met functionarissen van VN-organisaties, deskundigen van mensenrechten- en ontwikkelingsorganisaties, academici, vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en politici, trekt de delegatie de volgende conclusies:

1. De Israëlische blokkade van de Gazastrook dient onmiddellijk en volledig opgeheven te worden, zoals ook geëist door de Europese Unie. De blokkade is in strijd met het internationaal recht en veroorzaakt groot leed onder de Gazaanse burgerbevolking.

2. De blokkade en ander beleid van Israël ontwrichten doelbewust en permanent vitale sectoren van de Gazaanse samenleving en economie en bestendigen de totale afhankelijkheid van de Gazastrook van internationale humanitaire hulp. Voor de gevolgen hiervan is Israël aansprakelijk.

3. Ondanks de toezegging van Israël de blokkade te versoepelen, zijn de leefomstandigheden van de Gazaanse burgerbevolking niet verbeterd. Integendeel, hoge VN-functionarissen en deskundigen meldden een verslechtering van de situatie.

4. De blokkade is de directe oorzaak voor het ontstaan van de 'tunneleconomie' aan de Egyptisch-Gazaanse grens. Deze tunneleconomie ondermijnt de reguliere economie en vergroot de sociale ongelijkheid in Gaza.

5. Als bezettende mogendheid van de Gazastrook schiet Israël ernstig tekort in het nakomen van zijn verplichtingen onder het humanitair oorlogsrecht en mensenrechtenverdragen. Er zijn aanwijzingen dat Israël probeert om zijn verantwoordelijkheid voor Gaza op Egypte af te schuiven.

6. De internationale gemeenschap dient met Hamas te praten. Hamas heeft feitelijk de macht in Gaza en zal bij de zoektocht naar een politieke oplossing betrokken moeten worden. Zolang contact met Hamas wordt geweigerd, is vrede onmogelijk.

7. De internationale gemeenschap dient het proces van nationale verzoening tussen Fatah en Hamas actief te ondersteunen. Pogingen van Israël om de territoriale fragmentatie en de politieke verdeeldheid van de Palestijnen te verergeren zijn onaanvaardbaar.

8. Wanneer het Israëlisch-Palestijnse conflict escaleert, heeft dat negatieve gevolgen voor de interne situatie en de stabiliteit in Arabische landen en bijgevolg voor Europa. Aanhoudende stagnatie in het Midden-Oosten vredesproces zal leiden tot verharding en geweld.

9. Doordat de VN onderdeel is van het Midden-Oosten Kwartet staat zij niet boven de partijen en is haar geloofwaardigheid in het geding. Deelname van de VN aan het Kwartet is een misstand. Door het extreme pro-Israël beleid van de VS en de passiviteit van de EU is het Kwartet niet effectief.

10. Door het eenzijdige Midden-Oosten beleid raakt Nederland in Europa steeds meer geïsoleerd. Indien Nederland Israël onvoorwaardelijk blijft steunen, ten koste van de rechten van de Palestijnen, kan dat de Nederlandse belangen in de Arabische wereld schaden.

IV. BEVINDINGEN

De delegatie trekt deze conclusies op basis van onderstaande bevindingen, geclusterd rond kernthema's uit het programma van haar fact-finding missie:

Israëlische blokkade

De Gazastrook is al tientallen jaren onderworpen aan vergaande Israëlische restricties. De hermetische blokkade die Israël in 2007 heeft ingesteld, heeft de situatie dramatisch verergerd. Alle gesprekspartners, waaronder hoge functionarissen van de VN, waren het erover eens: de blokkade moet onmiddellijk en volledig opgeheven worden. Die eis wordt ook door de Europese Unie gesteld, maar niet afgedwongen.

De blokkade komt neer op collectieve bestraffing en is in strijd met de verplichtingen van Israël onder het humanitair oorlogsrecht en mensenrechtenverdragen. Op basis van haar gesprekken concludeert de delegatie dat de blokkade erop gericht is vitale sectoren van de Palestijnse samenleving en economie te treffen en het civiele leven in de Gazastrook duurzaam te ontwrichten. Voor de gevolgen hiervan is Israël aansprakelijk.

Van de zes grensovergangen die Gaza met Israël had, zijn er inmiddels vijf vrijwel volledig gesloten. Daartoe behoort ook Karni, de belangrijkste overgang voor de toevoer van goederen en humanitaire hulp. De enige overgebleven overgang, Kerem Shalom, heeft een maximale verwerkingscapaciteit van 300 vrachtwagens per dag. Karni kon circa 800 vrachtwagens verwerken.

Bovendien is de blokkade een instrument om Gaza in de armen van Egypte te duwen, concludeert de delegatie. De blokkade koppelt Gaza niet alleen los van Israël, maar ook van de Westelijke Jordaanoever. Hierdoor wordt de haalbaarheid van de twee-statenoplossing sterk verkleind. De loskoppeling van Israël staat haaks op de verplichtingen die Israël als bezettende mogendheid voor het welzijn van de Gazaanse burgerbevolking heeft. Een duidelijke aanwijzing voor het duurzame karakter van deze loskoppeling is dat Karni niet alleen gesloten, maar zelfs ontmanteld is.

Sinds de val van het Moebarak-regime in Egypte, dat de zuidgrens van de Gazastrook onder Amerikaanse en Israëlische druk had afgesloten, zijn de uitreismogelijkheden voor personen verbeterd. Echter, door de beperkte capaciteit van de Rafah-overgang kunnen per dag slechts 400 personen de Egyptisch-Gazaanse grens passeren. Tienduizenden Gazaanse burgers wachten op toestemming om de grens te passeren.

Een aandachtspunt van de delegatie was de zeeblokkade die Israël heeft ingesteld. Anders dan het zogenaamde Palmer-rapport stelt, kan de zeeblokkade niet los gezien worden van de landblokkade en komt zij neer op collectieve bestraffing van de Gazaanse burgerbevolking, in strijd met het internationaal recht.

De delegatie is tevens geïnformeerd over de effecten van de inperking van het visgebied van de Palestijnen tot 3 zeemijl van de kust. 85% van het visgebied waar de Palestijnen volgens de Oslo-akkoorden recht op hebben, wordt hen daardoor ontnomen. Van de oorspronkelijk 3.000 vissers heeft intussen 90% besloten niet langer uit te varen – een ramp voor de 65.000 Gazaanse burgers die van de visserij afhankelijk zijn. Veel vissers en hun familie leven in grote armoede en zijn aangewezen op voedselhulp.

De delegatie sprak met vissers over vernederingen en beschietingen door de Israëlische marine. De vissers vertelden over incidenten waarbij ze met vuil water waren bespoten, zich moesten uitkleden en naakt door de zee moesten zwemmen naar Israëlische patrouilleboten, waar ze vernederd en mishandeld werden. Een van hen was gearresteerd en had dertien dagen in een Israëlische gevangenis doorgebracht.

Palestijnse vissers informeren de delegatie over beschietingen door de Israëlische marine. In strijd met gesloten akkoorden mogen de vissers slechts 3 mijl de zee op.

Vluchtelingen

Van de 1,6 miljoen Palestijnse in Gaza is circa 70% vluchteling. De helft van deze vluchtelingen is jonger dan 18 jaar. De eerste generatie vluchtte uit gebied waarin Israël in 1948 werd gesticht.

In 1949 werd de VN-organisatie UNRWA opgericht om de ergste nood te lenigen en tijdelijk steun te verlenen. Inmiddels is de hulp van UNRWA een permanente voorwaarde geworden voor het overleven van meer dan een miljoen vluchtelingen in Gaza die Israël, in strijd met het internationaal recht, niet laat terugkeren naar hun plaatsen van herkomst. Zij zijn volledig afhankelijk geworden van internationale humanitaire hulp.

De gevolgen heeft de delegatie in de vluchtelingenkampen al-Shati en Jabalya waargenomen, waar vluchtelingen onder slechte omstandigheden leven, zonder perspectief op een menswaardig bestaan.

Humanitaire hulp

Circa 800.000 burgers in Gaza leven in armoede en zijn afhankelijk van voedselhulp. Volgens gesprekspartners is de aanhoudende humanitaire crisis in de Gazastrook het directe gevolg van Israëlisch beleid. Een hooggeplaatste VN-functionaris zei: "Gaza is niet Soedan, en ook niet Somalië. De situatie is het gevolg van de afsluiting van de bezette Palestijnse gebieden, met inbegrip van Gaza, onder het mom van veiligheid, waarbij de Palestijnen hun basale rechten en bescherming onder het internationaal recht worden onthouden."

De Israëlische blokkade heeft de humanitaire situatie in de afgelopen jaren sterk verergerd. De delegatie werd geïnformeerd over projecten, gefinancierd door Zweden en onder meer bedoeld om de toegang van honderdduizenden burgers tot water te verbeteren, die al twee jaar op uitvoering wachten, omdat Israël de aanvoer van nodige materialen blokkeert. Slechts 12% van de projecten van UNRWA is door Israël goedgekeurd.

Ondanks toezeggingen van Israël om de blokkade te versoepelen, is geen wezenlijke verbetering waar te nemen, aldus hooggeplaatste VN-functionarissen. Diverse bronnen meldden zelfs dat de situatie nu erger is dan voorheen.

Een kwart van de Gazaanse burgers kan slechts met moeite overleven, ondanks humanitaire hulp. Ook het onderwijs wordt zwaar getroffen. Het aantal scholen dat door de blokkade niet gebouwd of uitgebreid kan worden, bedraagt 260.

Donorgelden gaan in de regel naar noodhulpprojecten. Strategische projecten worden niet uitgevoerd; een structurele aanpak ontbreekt.

Palestijnse kinderen in een vluchtelingenkamp.

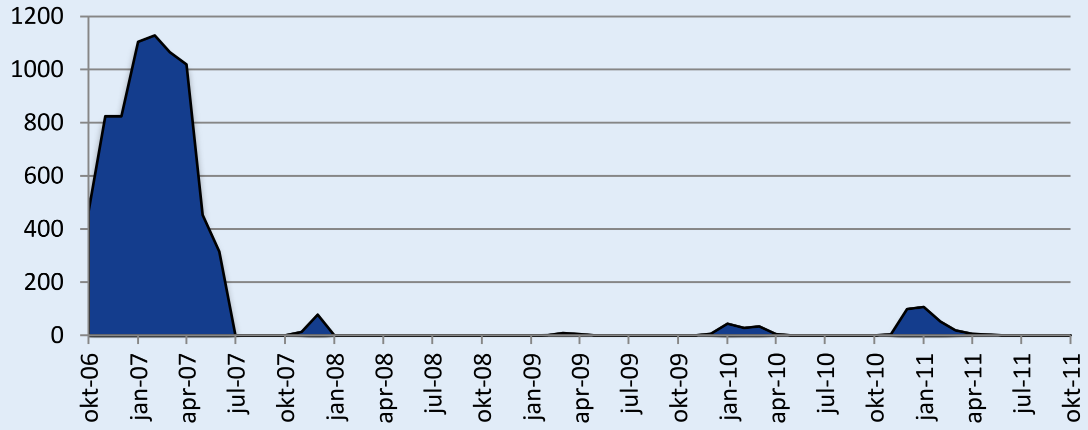
Economie

Gaza en Israël zijn decennialang een economische eenheid geweest. Veel meer dan die van de Westelijke Jordaanoever, was de Gazaanse economie gericht op Israël. De afgelopen jaren zijn die economische banden door Israël doorgeknipt.

In de jaren negentig werkten circa 100.000 Palestijnen in Israël. Deze werkgelegenheid, waar een groot deel van de Gazaanse bevolking van afhankelijk was, is door de afsluiting volledig verdwenen.

De blokkade heeft de situatie verergerd. Sinds juli 2007 is een vrijwel totale exportstop van kracht, in strijd met verplichtingen die Israël onder gesloten akkoorden heeft. Sinds mei van dit jaar worden ook geen bloemen en aardbeien meer doorgelaten, bestemd voor de export naar Nederland, meldden deskundigen. Het importvolume bedraagt nog maar 40% van voor 2007. In de afgelopen twee jaar zijn circa 120.000 banen verloren gegaan. De werkeloosheid ligt op ongeveer 40%.

De private sector is door de exportstop en het importverbod van basismaterialen zo goed als vernietigd. Vooral de textielindustrie is zwaar getroffen: van de naar schatting 37.000 Palestijnen die voor de blokkade in deze sector werkzaam waren, heeft nog maar 4% een baan. Slechts 10% van de 600 textielbedrijven heeft kunnen overleven.

Tabel 1: Export vanuit Gaza in aantal truckladingen, 2006 - 2011 (bron: UNSCO)

Beperkingen die Israël op Gazaans grondgebied heeft opgelegd, verergeren de situatie. Langs de grens heeft Israël *no-go zones* ingesteld met een breedte van tot vijfhonderd meter. Daar komen bij diverse *high-risk zones* met een breedte variërend van 500 tot 1500 meter. Bij elkaar opgeteld beslaan deze gebieden circa 17% van de Gazastrook. Hierdoor is van de bruikbare landbouwgrond ongeveer 35% niet meer beschikbaar. Meer dan honderdduizend mensen worden erdoor benadeeld. De economische schade per jaar wordt geschat op meer dan € 35 miljoen.

Door de beperkte toegang tot water en energie, het importverbod van veel basismaterialen, de vernieling door Israël van vitale infrastructuur en de vernietiging van de private sector, inclusief de visserij, is sprake is van *de-development*, aldus deskundigen.

De delegatie bezocht een cementfabriek, die afhankelijk is van toevoer vanuit Israël. Door de blokkade kampt deze fabriek met ernstige tekorten, ten koste van vitale projecten die dringend uitgevoerd moeten worden.

De delegatie bezocht ook de plek waar met Nederlands ontwikkelingsgeld in de jaren negentig een haven gebouwd zou worden. Deze locatie is in 2001 door Israël gebombardeerd. De miljoenenschade die dit heeft veroorzaakt, heeft Israël nooit gecompenseerd.

Verder bezocht de delegatie een plantage bij een voormalige nederzetting. De Israëlische nederzettingen in Gaza, bewoond door 8.000 kolonisten, zijn in 2005 ontmanteld. Tot de ontmanteling besloegen zij 40% van de Gazaanse landbouwgrond; 1,5 miljoen Palestijnen moesten het stellen met de rest. Op het land waar de nederzettingen lagen, ontwikkelen de Palestijnse autoriteiten duurzame landbouwprojecten.

Tijdens dit bezoek werd de delegatie herinnerd aan de overplaatsing van veel kolonisten uit Gaza naar nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever, in strijd met eisen van onder meer de Europese Unie om hen niet opnieuw in bezet gebied te vestigen.

Een belangrijk aandachtspunt was de 'tunneleconomie', die aan de Egyptisch-Gazaanse grens is ontstaan. Deze economie is het directe gevolg van de Israëlische blokkade. De delegatie bezocht een van de tunnels, waar bouwmaterialen aangevoerd worden.

Door de ernstige tekorten in Gaza zijn de tunnels een *life-line* geworden voor de aanvoer van essentiële producten. De tunneleconomie heeft echter veel negatieve gevolgen, constateerde de delegatie. Zij ondermijnt de reguliere economie en koppelt Gaza in toenemende mate aan de Egyptische economie. Deze koppeling verkleint de mogelijkheden voor economische integratie met de Westelijke Jordaanoever, een noodzakelijke voorwaarde voor de verwezenlijking van een levensvatbare twee-statenoplossing. Bovendien is de tunneleconomie gevoelig voor corruptie en vergroot zij de sociale ongelijkheid in Gaza. Een nieuwe klasse van rijken is ontstaan, die met de tunnels grote winsten maakt.

De Hamas-autoriteiten zijn actief bij de tunneleconomie betrokken en profiteren daarvan, maar hebben er geen volledige controle over. Dit werkt de handel in wapens en drugs in de hand en stimuleert de criminaliteit. Bovendien brengen de tunnels het risico van infiltratie van ongewenste personen met zich mee, waaronder extremisten uit andere landen. Dit kan niet alleen de veiligheid van Israël schaden, maar ook de interne veiligheid in Gaza.

Een andere schaduwzijde van de tunnels is het grote aantal dodelijke slachtoffers, intussen meer dan tweehonderd, dat te betreuren valt door het instorten van tunnels, deels door bombardementen van het Israëlische leger.

Gezondheidszorg

De gezondheidszorg in Gaza kampt met ernstige tekorten, veroorzaakt door de blokkade. Tijdens een bezoek aan het al-Shifa ziekenhuis, het belangrijkste ziekenhuis in de Gazastrook, werd de delegatie over de gevolgen gebriefd.

Artsen vertelden over een lijst van 420 essentiële medicijnen. Van 38% van die medicijnen zijn de voorraden op. Zelfs middelen voor anesthesie en ontsmetting ontbreken. Veel patiënten krijgen hierdoor niet de zorg die ze nodig hebben.

Een arts vertelde dat circa 500 patiënten door de tekorten zijn overleden. Circa 1000 patiënten zijn gestorven door oorzaken die indirect aan de tekorten te wijten zijn. Overplaatsing van patiënten naar ziekenhuizen op de Westelijke Jordaanoever is door de blokkade meestal niet mogelijk.

De medicijntekorten gaan gepaard met een gebrek aan apparatuur, onderdelen en gespecialiseerd personeel. Elektriciteitsuitval verergert de problemen. De frequente uitval verkort de levensduur van apparatuur en kan niet altijd door generatoren opgevangen worden. Reparaties kunnen door het tekort aan onderdelen in veel gevallen niet plaatsvinden. Bovendien kampen generatoren met tekorten aan brandstof.

De delegatie bezocht ook een privékliniek die specialistische hulp biedt aan stoma-patiënten. Deze kliniek kampt met grote tekorten aan stoma-zakjes, veroorzaakt door de blokkade en geldtekort.

Extreme stress is een hoofdoorzaak van de stomaklachten. Onder de 300 patiënten die bij de kliniek in behandeling zijn, bevinden zich opvallend veel kinderen: 150. Een arts vertelde dat de oorzaak hiervoor veelal gelegen is in schotwonden die kinderen in de buik oplopen, na beschietingen door het Israëlische leger.

De delegatie bezoekt het al-Shifa-ziekenhuis. Op de achtergrond een jongen van 15 die dringend een niertransplantatie nodig heeft, maar door geldtekort niet kan krijgen.

Tot slot bezocht de delegatie het Gaza Community Mental Health Programme (GCMHP), opgezet door de Palestijnse psychiater Eyad al-Sarraj. Dit programma bekommert zich om de vele Gazanen die ernstig getraumatiseerd zijn, waaronder veel kinderen. Een medewerker vertelde dat 20-25% van de schoolgaande jeugd aan een mentale ziekte lijdt, merendeels te wijten aan traumatische ervaringen, zoals marteling van de vader, extreem geweld en grote armoede.

De trauma's komen onder meer tot uiting in afstomping en isolement, met alle gevolgen van dien voor sociale contacten. Uitzichtloosheid en wanhoop zijn een acuut probleem, vooral bij scholieren en studenten die afgestudeerd zijn en geen toekomst hebben. Klachten worden veelal onderdrukt door intensief gebruik van pijnstillers. In veel gevallen leidt dit tot ernstige medicijnverslavingen.

De vertegenwoordiger van het GCMHP vertelde dat de psychische gevolgen van de Israëlische aanval in 2008-09 (operatie 'Cast Lead') naar verwachting twee tot drie generaties zullen voortduren. De gevolgen van de hermetische en langdurige blokkade van Israël noemde hij "een van de meest traumatische ervaringen die mensen hebben moeten doorstaan."

Met grote verbazing nam de delegatie kennis van het bericht dat de Nederlandse regering de subsidie aan het GCMHP abrupt heeft stopgezet, zonder overgangsregeling. In een situatie waarin de Gazaanse gezondheidszorg in een ernstige crisis verkeert en honderdduizenden mensen getraumatiseerd zijn, verergert deze beslissing de nood. Voor de uitvoering van diverse programma's is het GCMHP afhankelijk van Nederlandse subsidie, die zij jarenlang heeft ontvangen.

Water en milieu

Voordat de Israëlische nederzettingen in 2005 werden ontmanteld, beschikte de Gazaanse bevolking over weinig water en was de verdeling van het beschikbare water tussen de circa 8.000 kolonisten en de anderhalf miljoen Gazanen zeer onrechtvaardig. Een groot deel van het water in de Gazastrook lieten de Israëlische autoriteiten naar de kolonisten gaan, of naar Israël. Tegen hoge prijzen konden de Palestijnen hun eigen water van Israël terugkopen, terwijl het water voor de kolonisten gesubsidieerd werd.

Met het verdwijnen van de nederzettingen is de situatie niet verbeterd. Anno 2011 heerst er een acute watercrisis in de Gazastrook. Deskundigen vertelden dat circa 95% van het Gazaanse water verontreinigd is en dat er over vijf jaar helemaal geen zoetwater meer beschikbaar zal zijn. Circa twintig zware metalen zijn in het grondwater aanwezig. Water dat normaliter naar Gaza zou stromen en het grondwaterpeil aldaar zou aanvullen, wordt door Israël op grote schaal afgetapt. Een vertegenwoordiger van de plaatselijke waterautoriteit vatte de situatie als volgt samen: "Gaza is een dood lichaam. Zonder water is er geen leven."

De waterzuiveringcapaciteit in Gaza ligt ver beneden het minimum. De delegatie bezocht de plek waar elke dag meer dan 50 miljoen liter rioolwater de zee instroomt. Dit rioolwater is slechts matig gezuiverd. Bij een ander riool, ten zuiden van Gaza-stad, stroomt dagelijks 12-15 miljoen liter de zee in, zonder zuivering. Het derde riool, in het zuiden van de Gazastrook, voert water af dat beter gezuiverd is.

Door de Israëlische blokkade is er een tekort aan materieel voor de waterzuivering. Daardoor stroomt rioolwater niet of nauwelijks gezuiverd de zee in. Het zeewater raakt ernstig vervuild.

De grote gebreken in de zuivering van rioolwater zijn het gevolg van de blokkade. Daardoor kan geen aanleg, verbetering en uitbreiding van zuiveringsinstallaties plaatsvinden. Elk onderdeel dat de autoriteiten willen importeren, moet vooraf de goedkeuring van Israël krijgen. Grootschalige projecten komen niet van de grond.

De gevolgen voor de volksgezondheid zijn ernstig. Doordat het zeewater ernstig vervuild is, is zwemmen gevaarlijk. Veel Gazanen die toch het water ingaan, krijgen huiduitslag. Vissen die dichtbij de kust leven, zijn ziek.

Delen van Gaza zonder basale sanitaire voorzieningen kampen met grote problemen. Hiertoe behoort de al-Zarqa buurt in Gaza-stad. Een recent onderzoek aldaar wees uit dat 64% van de respondenten lijdt aan parasitaire infecties en 61% aan huidziekten. 53% van de kinderen heeft last van diarree.

De enige duurzame oplossing voor de watercrisis is ontzilting, aldus een deskundige. De delegatie bezocht een ontziltingsinstallatie in het midden van de Gazastrook. Het betreft een pilot project, gefinancierd door onder meer Oostenrijk, UNDP en Unicef, dat 110 huizen van schoon drinkwater voorziet.

In het zuiden van de Gazastrook is een grootschaliger ontziltingsproject gepland. De realisatie daarvan is afhankelijk van de beëindiging van de blokkade, vertelde de manager van het pilot project.

Israëlische aanval 2008-09

De delegatie ontving een briefing over de grootschalige Israëlische aanval op de Gazastrook, die in december 2008 en januari 2009 plaatsvond (operatie 'Cast Lead'). Tijdens die aanval zijn meer dan 1.400 Palestijnen gedood, merendeels burgers.

Aanvallen zijn destijds niet alleen op militaire doelen uitgevoerd, maar ook op civiele installaties en infrastructuur die voor het functioneren van de Gazaanse economie en samenleving van groot belang zijn. Gesprekspartners stelden dat dit tot doel had de burgerbevolking murw te maken en het interne draagvlak voor de Hamas-regering te verzwakken.

De delegatie heeft een bezoek gebracht aan de Samouni-familie, woonachtig in de al-Zeitoun buurt in het noorden van de Gazastrook. 29 leden van deze familie zijn door Israëlische beschietingen gedood in een huis waar zij op bevel van het Israëlische leger hun toevlucht hadden gezocht. Velen van hen zijn doodgebloed, omdat het leger lang medische hulp heeft tegengehouden.

De delegatie bezocht een ander gezin, dat drie jaar na de aanval nog steeds een tijdelijk onderkomen heeft. Het huis van dit gezin is tijdens de oorlog verwoest. De vader vertelde over bombardementen met witte fosfor, waarvan de lange-termijn effecten op de gezondheid ongewis zijn. Hij klaagde over het totale gebrek aan bescherming voor burgers: "Wij betalen de zwaarste prijs, terwijl we niets met het conflict te maken hebben."

Verder ontving de delegatie briefings van VN-organisaties OCHA en UNDP over de fysieke schade die de aanval van 2008-09 aan de civiele infrastructuur heeft toegebracht, waaronder sanitaire voorzieningen, scholen en woonhuizen. Een maand na de aanval was die schade door de VN in kaart gebracht. De volgende cijfers, afkomstig van VN-bronnen, illustreren de omvang ervan: 30 km waterleidingen vernield, 11 waterbronnen vernield, meer dan 200 scholen vernield of zwaar beschadigd, 6.000 huizen vernield of zwaar beschadigd en meer dan 50.000 huizen licht beschadigd.

Terwijl de internationale gemeenschap spoedig geld heeft vrijgemaakt, heeft de wederopbouw grote vertraging opgelopen door de jarenlange weigering van Israël om bouwmaterialen toe te laten. Getroffen burgers hebben veelal moeten terugvallen op de steun van familie en buren, die zelf in nood verkeerden.

Een lid van de al-Samouni familie dat het Israëlische bombardement heeft overleefd, geeft uitleg.

Mensenrechtensituatie in Gaza

De delegatie is over de interne mensenrechtensituatie gebriefd. Tijdens en na de machtsovername in 2007 door Hamas hebben ernstige mensenrechtenschendingen plaatsvonden. Sindsdien is de mensenrechtensituatie verbeterd, vernam de delegatie.

Schendingen blijven echter voortduren. Aandachtspunten van lokale mensenrechtenorganisaties, die de autoriteiten belobbyen, zijn onder meer de vrijheden van maatschappelijke organisaties, de positie van de vrouw, toepassing van de doodstraf en de behandeling van gevangenen.

Een punt van zorg is dat de VN-mensenrechtenorganisatie OHCHR de omstandigheden in gevangenissen van de Hamas-regering niet mag monitoren. De oorzaak hiervan is dat OHCHR geen contacten mag onderhouden met Hamas, omdat de VN onderdeel is van het Midden-Oosten Kwartet dat Hamas boycot. Gesprekspartners vertelden dat Hamas de gevangenissen voor inspectie zou openstellen, indien OHCHR erom zou vragen.

Een ander punt van zorg is de kwaliteit van de rechtspraak in Gaza, in het bijzonder van de *High Judiciary Council*. Rechters die na de machtsovername van Hamas zijn benoemd, hadden weinig professionele ervaring. Advocaten die cliënten bijstaan, hebben weinig vertrouwen in de rechtspraak en verschijnen in veel gevallen niet voor de rechtbank.

Verzoening Hamas-Fatah

De delegatie heeft veel gesprekken gevoerd over de interne verdeeldheid tussen Hamas en Fatah. Alle gesprekspartners, inclusief hooggeplaatste VN-functionarissen, waren het erover eens dat nationale verzoening aan Palestijnse zijde een noodzakelijke voorwaarde voor vooruitgang is en derhalve zeer urgent.

Van onafhankelijke bronnen vernam de delegatie dat Hamas in 2007 niet voornemens was om de macht in Gaza te monopoliseren, maar defensief ageerde toen de Fatah-beweging door buitenlandse mogendheden werd aangezet een militaire coup te plegen, erop gericht Hamas te verdrijven, ondanks

het feit dat Hamas de onbetwiste winnaar was van de volgens internationale waarnemers eerlijk verlopen parlementsverkiezingen die in 2006 hadden plaatsgevonden.

Gesprekspartners wezen erop dat de Palestijnse verdeeldheid Israël in de kaart speelt en door Israël wordt aangewakkerd. De tegenstelling 'vrede of verzoening', die door Israël en de VS is gecreëerd, is een miskenning van de realiteit dat Palestijnse verzoening juist een voorwaarde voor vrede is.

In het gesprek dat de delegatie met Ismail Haniyeh had, premier van de Hamas-regering, onderstreepte Haniyeh het commitment van Hamas aan het proces van Palestijnse verzoening. De stap van de president Abbas naar de VN, teneinde internationale erkenning te verkrijgen voor de Palestijnse staat, heeft dit proces vertraagd, maar niet tot stilstand gebracht. Over de afloop van het verzoeningsproces was premier Haniyeh optimistisch.

De stap naar de VN volgt Hamas met argwaan, omdat die zonder vooroverleg met Hamas en andere Palestijnse facties is genomen, omdat de gevolgen voor kernthema's als de Palestijnse vluchtelingen onduidelijk zijn en omdat de stap geen onderdeel is van een integrale nationale strategie. Terwijl Hamas kritisch is, wil het de inspanningen van president Abbas ook niet ondermijnen, vernam de delegatie.

Conflict met Israël

Sinds 2005 zijn in Gaza naar schatting 3.000 Palestijnen gedood, de slachtoffers van de Israëlische aanval van 2008-09 meegerekend. Israëlische aanvallen op Gaza duren voort en maken herhaaldelijk slachtoffers, ook onder de burgerbevolking. Het Internationale Rode Kruis, dat de delegatie heeft gebriefd, kwalificeert de situatie in Gaza daarom als *armed conflict*.

De situatie in Gaza wordt gekenmerkt door een acuut beschermingsdeficit: burgers leven in grote onveiligheid en zijn overgeleverd aan beschietingen door Israël. Een gesprekspartner bracht het als volgt onder woorden: "Meer nog dan humanitaire hulp heeft de Gazaanse burgerbevolking menselijke waardigheid en bescherming van fundamentele rechten nodig."

Palestijnen tonen letsel, veroorzaakt door Israëlische aanvallen.

De delegatie sprak een familie die in gebied woont dat regelmatig door Israël wordt beschoten. Zij werd met diepe teleurstelling en bitterheid geconfronteerd, toen de moeder van het gezin zei: "U komt en gaat, en ik blijf met mijn kinderen bij de frontlinie achter."

De aanhoudende beschietingen van Palestijnse vissers, ook binnen de 3-mijl zone die Israël heeft vastgesteld, zijn ook een symptoom van de onveiligheid waar Gazaanse burgers aan blootstaan.

Een ander symptoom zijn de aanvallen op civiele infrastructuur. De delegatie bezocht een pompstation dat in juli 2011 door Israël gebombardeerd is. Dit pompstation, gefinancierd door Japan en bijna voltooid, had rioolwater vanuit het midden van de Gazastrook naar zuiveringsinstallaties in het noorden moeten pompen.

Het pompstation is gelegen naast de enige elektriciteitscentrale in de Gazastrook, die bij Israëlische bombardementen in 2006 grote schade heeft opgelopen. Tijdens de aanval in 2008-09 is de centrale wederom zwaar beschadigd.

De schade van een Israëlische aanval op een pompstation, die in juli 2011 plaatsvond. Op de achtergrond de enige elektriciteitscentrale van Gaza, die in 2006 en gedurende de aanval van 2008-09 door het Israëlische leger is gebombardeerd.

Een kwestie die het Rode Kruis onder de aandacht van de delegatie bracht, is het lot van de meer dan vijfduizend Palestijnse gevangenen in Israëlische gevangenissen. In strijd met het humanitair oorlogsrecht heeft Israël hen vanuit bezet gebied naar Israël overgebracht. Meer dan tweehonderd gevangenen worden in administratie vastgehouden.

Circa 650 van de gevangenen komen uit Gaza (situatie voor gevangenenruil). Sinds 2007 hebben zij geen familiebezoek mogen ontvangen. Bij gevangenen en familieleden veroorzaakt dit veel leed. Soms weet de familie niet eens waar de gevangene zich bevindt. Het lot van de Israëlische soldaat Gilad Shalit, die sinds 2006 in de Gazastrook werd vastgehouden en die op 18 oktober 2011 is vrijgelaten, kwam tijdens het gesprek eveneens aan de orde. In strijd met het humanitair oorlogsrecht had het Rode Kruis tijdens zijn gevangenschap geen toegang tot Shalit. Contact met zijn familie werd hem onthouden.

Met Ismail Haniyeh, premier van de Hamas-regering, besprak de delegatie het gebruik van geweld, waaronder beschietingen met raketten, die vanuit Gaza op Israël afgevuurd worden. Door deze beschietingen, die in strijd zijn met het humanitair oorlogsrecht, zijn sinds 2001 circa dertig Israëli's

gedood. Tijdens een fact-finding missie in mei 2010 bezocht een delegatie van The Rights Forum de Israëlische plaats Sderot en sprak zij met burgers die te lijden hebben onder de beschietingen.

Premier Haniyeh verzekerde dat zijn regering een bewuste keuze voor de-escalatie heeft gemaakt, waardoor al geruime tijd een eenzijdige wapenstilstand van kracht is. De regering spant zich in om beschietingen te voorkomen en slaagt daar grotendeels in. Sporadische beschietingen door splinterorganisaties die doorgaan, in veel gevallen na Israëlische geweldsacties, worden buiten de directe controle en tegen de instructies van de Hamas-regering uitgevoerd, vernam de delegatie.

Premier Haniyeh onderstreepte de bereidheid van Hamas om een Palestijnse staat binnen de grenzen van '67 te aanvaarden, waarvan Oost-Jeruzalem de hoofdstad is. De premier wees erop dat het Israël is dat die grenzen afwijst en dat de Israëlische regering alles doet om te voorkomen dat Oost-Jeruzalem de Palestijnse hoofdstad wordt.

Premier Haniyeh benadrukte ook dat er geen sprake is van een conflict met joden. Het probleem is de Israëlische bezetting, zei Haniyeh, die aangaf vaak joodse bezoekers te ontvangen.

Internationale diplomatie

Met veel gesprekspartners heeft de delegatie over de rol van de internationale gemeenschap gesproken, specifiek in relatie tot Gaza. Een bijzonder aandachtspunt daarbij was de deelname van de VN aan het Midden-Oosten Kwartet, waar ook de VS, EU en Rusland deel van uitmaken.

Door aan het Kwartet deel te nemen, staat de VN niet langer boven de partijen en is zij gepolitiseerd geraakt. De geloofwaardigheid van de VN is ernstig in het geding, concludeert de delegatie, en haar manoeuvreerruimte sterk beperkt, vooral door haar onvermogen directe contacten te onderhouden met de Hamas-regering, die door het Kwartet wordt geboycot. Door deze boycot kunnen VN-organisaties vrijwel geen afstemming plegen over de wederopbouw van Gaza en de beschikbaarstelling van humanitaire hulp. De mogelijkheden om de acute humanitaire, economische en ecologische crisis in Gaza te bedwingen, worden hierdoor ernstig beperkt.
Overigens is humanitaire hulp niet het kernprobleem, benadrukten diverse gesprekspartners. Dat is het gebrek aan bescherming van de burgerbevolking, doordat de Israëlische bezetting voortduurt en een rechtvaardige en duurzame politieke oplossing uitblijft.

Alle gesprekspartners waren van mening dat met Hamas gesproken moet worden. Het isoleren van Hamas in een situatie waarin Israël doorgaat met ernstige schendingen van het internationaal recht is volstrekt ongeloofwaardig, ondermijnt de kansen op Palestijnse verzoening en vergroot de afhankelijkheid van Hamas van Iran.

De delegatie nam kennis van grote teleurstelling over de opstelling van de VS, die het beleid van de regering-Netanyahu onvoorwaardelijk steunt, ten koste van de vooruitzichten op vrede. De VS is deel van het probleem, niet van de oplossing, en zal geen leiderschap tonen, was de boodschap van veel gesprekspartners.

Intussen is er in Israël geen politiek draagvlak voor een rechtvaardige oplossing en raakt het Palestijnse leiderschap in toenemende mate gefrustreerd. President Abbas heeft alles gedaan wat van hem verwacht werd, zonder daar iets voor terug te krijgen. Een hooggeplaatste gesprekspartner merkte op dat Abbas de laatste Palestijnse leider is die bereid is een vredesovereenkomst te sluiten waarbij de Palestijnen hun rechten deels zouden opgeven.

Wil er een doorbraak komen, zal de Europese Unie het initiatief moeten nemen en verantwoordelijkheid dragen, was het signaal dat de delegatie telkens weer ontving. Daarmee zou de EU ook haar eigen belang dienen, werd benadrukt, want instabiliteit en onveiligheid veroorzaakt door

stagnatie in het vredesproces treft óók Europa. Het vertrouwen dat Europa een doorbraak kan bewerkstelligen, neemt bij velen af, constateerde de delegatie.

Grote verbazing uitten veel gesprekspartners over de opstelling van Nederland. Op veel plaatsen blijkt doorgedrongen dat de Nederlandse regering Israël onvoorwaardelijk steunt, en daarmee het anti-vrede beleid van de regering-Netanyahu. Een hooggeplaatste gesprekspartner vroeg zich af hoe het kan het land dat zich presenteert als juridische hoofdstad van de wereld het internationaal recht altijd en overal van toepassing acht, behalve in het geval van Israël. De geloofwaardigheid en internationale positie van Nederland zijn hierdoor in het geding, concludeert de delegatie.

Een hooggeplaatste VN-bron benadrukte dat de *window* voor de oprichting van een Palestijnse staat dichtgaat. Alle belangrijke indicatoren wijzen de verkeerde kant op: de kolonisatie van de Westoever gaat onverminderd door en Oost-Jeruzalem wordt fysiek ingelijfd. Gaza wordt in de armen van Egypte geduwd, waardoor de scheiding tussen Gaza en de Westoever vergroot. Waarschuwingen dat het vijf-voor-twaalf is voor de twee-statenoplossing, getuigen van veel optimisme, aldus deze VN-bron.

ACHTERGROND DELEGATIE

Bestuur

Dries van Agt (CDA) was van 1977 tot 1982 minister-president. Nadien was hij commissaris van de Koningin in Noord-Brabant en ambassadeur van de Europese Unie in Japan en de Verenigde Staten. Van Agt is voorzitter van het bestuur van The Rights Forum.

Jules Hosman (VVD) was werkzaam op het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Daarna was hij bij Hoogovens in IJmuiden en bij Corus in Londen Head European and International Public Affairs. Van 1985 tot 2006 was Hosman voorzitter van de Commissie Europese Markt van VNO-NCW.

Raad van Advies

Laurens Jan Brinkhorst (D66) was staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, minister van Economische Zaken en fractievoorzitter van D66. In 2005 en 2006 was Brinkhorst vice-premier.

Marcel Brus is hoogleraar Internationaal Publiekrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen, lid van de Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken (CAVV) en secretaris van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht. Brus doceerde eerder aan de universiteiten van Leiden en Oxford.

Jan Pronk (PvdA) was minister voor Ontwikkelingssamenwerking, minister van VROM, en lid van de Tweede Kamer. Pronk bekleedde de post van bijzonder VN-gezant voor Soedan. Hij is emeritus hoogleraar aan het Institute of Social Studies, voorzitter van het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) en voorzitter van de Society for International Development (SID) te Rome.

Bert de Vries was fractievoorzitter van het CDA in de Tweede Kamer, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en partijvoorzitter van het CDA.

Liesbeth Zegveld is advocaat, gespecialiseerd in internationaal recht en mensenrechten. Zegveld is lid van het Committee for Compensation for War Victims van de International Law Association en hoogleraar Internationaal Humanitair Recht aan de Universiteit Leiden.

Directie

Martin Siepermann is politicoloog, gespecialiseerd in het Israëlisch-Palestijnse conflict. Siepermann is directeur van The Rights Forum.

The Rights Forum is op 10 december 2009, de Internationale Dag van de Rechten van de Mens, gelanceerd en zet zich in voor een rechtvaardig Midden-Oosten beleid van Nederland en de Europese Unie.

THE RIGHTS FORUM

WWW.RIGHTSFORUM.ORG